

Asia: VN/21949/2020-STM-1

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomaisen suoritteiden maksullisuudesta

Kohdennetut kysymykset

Ovatko suoritteet jaoteltu tarkoituksenmukaisesti?

Suoritteet on pääosin jaoteltu tarkoituksenmukaisesti. Poikkeus tästä on asetusluonnoksen 3 §:n 1 momentin 1 kohdan 3 alakohdassa tarkoitettu tietoluvan muutos. Asetusluonnoksessa tarkoitettu tietoluvan muutos ei tee eroa a) merkittävien muutosten, kuten uuden aineiston, käyttötarkoituksen, luvan pidennysten tai datanhallintasuunnitelman olennaisten osien muutosten ja b) teknisluonteisten muutosten, jotka eivät edellytä alkuperäisen hakemuksen uudelleenarviointia (esim. henkilöstömuutokset) välillä. Tieteellisessä tutkimuksessa, erityisesti monenvälisessä tutkimusyhteistyössä, yhdessä tutkimusprojektissa voi tapahtua useampi henkilöstövaihdos saman vuoden aikana. Syitä tälle on muun muassa väitöskirjatyön, apurahan tai post-doc -position päättyminen, siirtyminen toiseen yliopistoon tai tutkimusorganisaatioon sekä palvelussuhteen päättyminen. Suuremmissa projekteissa henkilöstövaihdoksia voi olla useita kymmeniä vuositasolla.

Helsingin yliopisto toivoo, että edellä mainituissa tilanteissa pienimuotoiset tekniset muutokset tietolupiin esimerkiksi henkilöstövaihdosten johdosta tulisi eriyttää merkittävämmistä tietoluvan muutoksista. Teknisten muutosten tulisi olla myös maksuttomia ja mahdollisimman helppoja tehdä.

Ovatko eri suoritteista perittävät maksut ymmärrettäviä ja oikeudenmukaisia?

Helsingin yliopisto katsoo, että suoritteista perittävät maksut ovat selkeydessään ja tarkoituksessaan ymmärrettäviä, mutta eivät oikeudenmukaisia tai kohtuullisia.

On ennakoitavissa, että yliopistot ja niiden tutkijat maksavat suurimman osan asetusluonnoksessa tarkoitetuista maksuista. Maksut tulevat siten yliopiston perusrahoituksesta, kil-paillusta rahoituksesta tai myönnettyistä apurahoista. Aiempi maksuasetus (30.12.2019/1500) ja uusi maksuasetusehdotus johtavat siihen, että merkittävää osaa sosiaali- ja terveydenhuollon opetuksen ja tutkimustoiminnan resursseja ei kohdenneta siihen toimintaan, joihin ne tarkoituksellisesti allokoitiin, vaan maksuasetuksen mukaisesti maksuihin. Toisiolain tullessa vaiheittain voimaan,

Suomen laajuisesti kyse olisi todennäköisesti miljoonista euroista vuosittain. Tämä uudelleenallokaatio johtaa heikompiin edellytyksiin kouluttaa sote-henkilöstöä ja tehdä alaa koskevaa tutkimusta. Helsingin yliopisto ei pidä tätä myönteisenä kehityskulkuna, varsinkin huomioiden sote-alan kriittisen henkilöstöpulan.

Korkeat maksut johtavat myös siihen, että ainoastaan suuret tutkimushankkeet voivat hyödyntää sote-rekisteriaineistoa. Pienimuotoiset ja matalan budjetin proof of concept -hankkeita ei voi toteuttaa. Nykyinen 500 euron alennettu lupamaksu opinnäytetyön tekijöille on heille hyvin suuri raha ja voi johtaa epäyhtenäisiin lopputuloksiin, jossa varakkaammat opin- ja näytetyön tekijät kykenevät hyödyntämään aineistoa, johon vähäosaisemmilla henkilöillä ei ole tosiasiallista pääsyä taloudellisista syistä johtuen. Tämä heijastuu vähäosaisempien jatkokouluttautumismahdollisuuksissa ja sitä kautta myös tulevaisuudennäkymissä.

Helsingin yliopisto katsoo, että yliopistojen perustehtävien toteuttamisessa, erityisesti opetuksen ja akateemisen tieteellisen tutkimuksen osalta, on kyse maksuperustelain 6 §:n 3 momentin mukaisesta sosiaalisesta tarkoituksesta, koulutustoiminnasta, yleisestä kulttuuri-toiminnasta ja/tai niihin verrattavista syistä. Tämä mahdollistaa suoritteesta perittävän maksun omakustannusarvoa alempana. Helsingin yliopisto konkreettiset muutosehdotukset on yksilöity alla muissa huomioissa.

Onko omakustanteisesti perittävä maksu ja tuntihinta Findatan työstä ymmärrettävä?

Pääosin kyllä. Poikkeuksena on epäselvyys siitä, luetaanko toisilain 52 §:ssä tarkoitettu anonymisoinnin vahvistaminen sellaiseksi suoritteeksi, josta Findata veloittaa maksuasetusehdotuksen 2 §:n mukaisesti. Helsingin yliopisto ehdottaa, että edellä mainitun vahvistamisen mahdollisuus suljetaan nimenomaisesti pois.

Muut asetusluonnosta koskevat huomiot

Helsingin yliopiston ehdottaa seuraavia konkreettisia muutoksia maksuasetukseen:

Muutos 1. Asetukseen sisällytetään sopivaan kohtaan määritelmä ”akateeminen tieteellinen tutkimus ja tilastointi”, joka tarkoittaa yliopistolain (2009/558) 1 §:ssä tarkoitettua yliopiston; ammattikorkeakoululain (932/2014) 7 §:n mukaisen toimiluvan saaneen ammattikorkeakoulun; tai muussa EU- tai Eta-maassa sijaitsevalle vastaavaan toimijalle; harjoittamaan tieteellistä tutkimusta ja tilastointia, joka on rahoitettu kyseisen tahon perusrahoituksesta, kilpaillulla rahoituksella tai tahon omin varoin.

Muutos 2. Maksuasetuksen 2 §:n 2 momentti muutetaan seuraavaan muotoon: Maksu määräytyy suoritteiden tuottamiseen käytettyjen työtuntien perusteella. Asiantuntijatyöstä peritään 115 euroa työtunnilta. Tietolupaviranomainen ei peri maksua sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetun lain 52 §:ssä tarkoitettua anonymisoinnin varmistamisesta.

Muutos 3. Maksuasetusluonnoksen 3 §:n 1 momentin 1 kohta muutetaan relevanteilta osiltaan seuraavaan muotoon: tietoluvan muutokset, jotka edellyttävät luvan myöntämisperusteiden uudelleenarviointia luvanhakijalle 350 euroa. Tietolupaviranomainen ei peri maksua teknisistä muutoksista tai tietoluvassa mainittujen luvansaajan henkilöstön tai yhteystietojen muutoksista.

Muutos 4: Maksuasetusluonnoksen 3 §:n 2 momentti muutetaan seuraavaan muotoon: Maksullisia julkisoikeudellisia suoritteita, joista Tietolupaviranomainen perii valtion maksuperustelain 6 §:n 3 momentissa tarkoitetun omakustannusarvoa alemman kiinteän maksun ovat:

- opinnäytetyöhön liittyvä tietolupa ja tietopyyntöä koskeva päätös luvanhakijalle, jonka kotipaikka on Suomessa tai muussa EU- tai Eta-maassa on maksuton.
- akateemiseen tieteelliseen tutkimukseen ja tilastointiin liittyvä sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetun lain 38 §:n mukainen tietolupa, josta Tietolupaviranomainen perii 500 euroa.
- opetukseen liittyvä sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetun lain 39 §:n mukainen tietolupa luvanhakijalle, jonka kotipaikka on Suomessa tai muussa EU- tai Eta-maassa on maksuton.
- akateemiseen tieteelliseen tutkimukseen ja tilastointiin liittyvä sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetun lain 49 §:n mukainen tietopyyntöä koskeva päätös, josta Tietolupaviranomainen perii 500 euroa.

Eerola Paula
Helsingin yliopisto

Bützow Alexander
Helsingin yliopisto